

Z e m a n - J u h á s z É v a

Korruppt pénzek, politikusok, tüntetőtáblák, Biblia és zombik

Ezeket a kifejezéseket nem feltétlenül a művészet aspektusában szoktuk használni, de egy valami biztosan összeköti őket: Zeman Zoltán Felvidékről származó, jelenleg Felsőtárkányban élő szabadúszó tervezőgrafikus és tanár. Alap- és mesterképzését az egri Eszterházy Károly Egyetem, Média és Design Tanszékén végezte, ahol immár 5 éve a tanári kart is erősíti, valamint harmadéves doktorandusz a budapesti Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen. Alkotásai több szakterületet is felölelnek, a plakátművésztől kezdve, a tipográfián, kiadványtervezésen át a logótervezésig.

A művészet bizonyos szempontból önmagunk, vagyis a művész gondolatainak, törekvéseinek vizu-

ális kivetülése, és nem titkolt célja hatni üzenetével másokra: környezetére, a nézőkre. Ezt el lehet érni klasszikus értelemben egy hatásos színekombinációval, érdekes anyaghasználattal, vagy akár a festészetben a vászon méretével. A tervezőgrafikai alkotásoknak hasonlóképpen a művészet többi területeihez, többnek kell lennie, mint a szakterületek, eszközök ismerete: a vizuális élménynek megfelelő intellektuális erővel és érzelmi töltettel kell, hogy rendelkezzen, és az ő feladata, hogy az alkotás több legyen, mint az információ banális, szó szerinti képi megjelenítése, mert különben érthetetlen öncélú munkává válik. Tehát a tervezőgrafikus művész feladata az, hogy üzenete egy jól kódolt csatornán keresztül eljusson a befogadóhoz, ahol az üze-

Szurcsik József festőművész a kiállítás megnyitóján

Balla Erika / Alvó Vilmos, akrill, vászon, 2018

net értelmet nyer, hatással van a nézőre és cselekvésre készíti őt. Ám a probléma ott kezdődik, hogy sok esetben a nézők a tervezőgrafikát a boltok polcain található csomagolásokkal, az utcán látható plakátokkal vagy egy névjegykártya designnal, a tervezőgrafikust pedig egy, az egérrel és a Photoshop-pal jól bányó, ügyes kezű grafikussal azonosítják. De mivel lehet elérni, hogy a nézőkre hatással legyen a látott tervezőgrafikai munka üzenete? Például egy jól megalapozott állítással, ítélettel, amely fel van vértelve egyfajta kritikai attitűddel. A kritika, mint publicisztikai vagy esszé műfaj, a művészeti vagy szellemi alkotásokat értékeli, s ezeken az elemzéseken keresztül beszámol a művészet, vagy a tudomány jelenlegi helyzetéről, eredményeiről. Így a nagyközönség, nézők, vagy ha úgy tetszik, befogadók számára egyfajta tendenciát állít fel a kritika, s formálja a közízlést. Mindennapi értelemben kritikával bárki élhet, tehát lehet az egy személyes megítélés, meggyőző érvekkel rendelkező, elemző bírálat. A kritikai attitűddel és erős érvekkel rendelkező alkotások, befolyásolhatják a nézők, művészet befogadók gondolkodásmódját, esetleg cselekvéseiket is. Így a cél, hogy a tervezőgrafikai munka ne kizárólag egy ezredik plakát legyen az utcán, hanem alkotás, amely formálja a néző gondolkodását és tetteit. Zeman Zoltán eddigi munkásságát, tekintve, hogy egy fiatal alkotóról van szó, tematikailag négy részre lehet felosztani. Kritikai, interaktív, tipográfiai (beleértve a logókat is) és a művész utólagos engedélyé-

vel merészelttem egy új világ elnevezésű topik alá vonni több munkáját is. Kritikai attitűd felfedezhető kiemelten a roncsolt, romlott pénzeket felhasználó Corrupt Cash c. munkájában, amelyben a magyar forint ún. glitch, azaz digitális roncsolási módszerrel lett torzítva, ennek következtében használhatatlanná vált a fizetőeszköz. Ezeket egy, a keleti kultúrában az ajándékozás szimbólumaként elterjedt, piros borítékba helyezte az alkotó, amely két kérdést is felvet: Kenőpénznek használjuk, vagy hálapénznek? Mennyire válik romlottá a pénz, ha azzal szeretnénk a másikat korrumpálni? Mennyire válik romlottá a pénz, ha hálánk kifejezésére használjuk azt fel? Vigyázat! A pénz fizetésre nem alkalmas! – hívja fel a figyelmünket az alkotó a koncepció leírásában.

A roncsolás, kritikai attitűd és a politikát finoman érintő kérdéskör többször megjelenik nála, például a Distorted c. munkájában is, amelyben négy befolyásos politikus (Angela Merkel, Vlagyimir Putyin, Donald Trump, Kim Dzsongun) roncsolt portréja fedezhető fel a képeken. Hasonlóan a Ripped! c. alumíniumlemezekből készült 1,5 kilogrammos művészkönyvéhez, amelyben letépett politikai kampányplakátok helyeiről, maradványaikról láthatunk fotókat. Elgondolkodtató, hogy a roncsolás miként befolyásolja az értelmezést? Habár a vizuális kommunikáció folyamatában zajnak nevezzük azokat a tényezőket, amelyek zavarják és hatással vannak a nézőben létrejövő értelmezésre – ilyen lehet például egy rosszul megválasztott betűtípus, egy zavaró

kompozíció, de akár egy nyomtatásból fakadó hiba a plakáton, ami miatt nem jut át az üzenet a kiválasztott kommunikációs csatornán – de szerencsére a kapott információt képesek vagyunk az adott kontextuson belül értelmezni. Tehát a roncsolás ebben az esetben egy kritika: a politika, az alkotó és valószínűleg sokunk számára egy romlott, és zavaros világot rejt.

A kortárs alkotók munkáira kevésbé a valóság-hű ábrázolás a jellemző, inkább a valóság mögöttes értelmezésére és megjelenítésére törekednek, új technikák akár együttes alkalmazásával, mint a roncsolás vagy a néző aktív bevonásával. Zoltán Aspect c. lenticuláris nyomtatásban felfedezhetjük ezt az újszerű látásmódot és interaktív jelleget is, mikor egyik oldalról a FAKE, azaz hamis szó olvasható, pozícióváltás után a REAL, vagyis valódi szó olvasható a 4 darab tábláról. A néző alkotóvá válásának folyamata segíti az értelmezési folyamatot, és egyben kiegészíti, vagy új jelentéssel is felruházhatja az alkotást. A 18. ARC kiállításon megjelenő Interaktív STOP-tábla c. óriásplakáton bárki kifejthette anonim-módon a véleményét. Az alkotó tapasztalatai alapján a környezeti érzelmek itt abban nyilvánul meg, hogy az ellenállás iránti vágy kiteljesedik, ezzel együtt komfortossá válik a tömeg számára. A valódi tüntetésekhez hasonlóan a véleménynyilvánítás szabadságának lehetősége ugyanúgy adott, azzal a különbséggel, hogy egy kulturális közegben történik meg. A tüntetés-imitáció egy kényelmi szituációt teremt a néző számára, mivel egyrészt névtelenül vesz részt rajta a látogató, másrészt egy biztonságosabb teret, lehetőséget nyújt a valódi, utcai tüntetésekkel szemben. A Self/protest c. munkában egy hasonló néző-alkotás viszonyt fedezhetünk fel, viszont a táblán kizárólag pozitív üzeneteket láthatunk, amelyek kiegészítésre várnak: I AM, GO, SAY YES, I LOVE, MORE. Ezeknek az alkotásoknak a fő célja, hogy az adott pillanatban befogadja, szerves részévé tegye a nézőt. Ez a legszorosabb értelemben vett kontaktus a személy és a mű között akkor jön létre, ha a tárgy valamilyen cselekvésre ösztönzi az egyént. Hogyan lehet még inkább közelíteni a nézők felé, ha nem a betűk, szavak segítségével?

A betűknek változatos jellemvonásai vannak, lehetnek fellengzősek, tétovák, pimaszak, érthetőek, letisztultak, de akár elegánsak is, ám mindenképpen markáns személyiséggel bírnak: az A betű lehet a kezdet, a Z pedig lehet a vég szimbóluma is. A betűformák, elrendezésük módja az üzenet elsődleges közvetítő szerepe, időszámításunk kezdete

előtti idők óta. A tipográfiai plakátok és a logók esetében halmozottan többről van szó, mint szó szerinti definiálás, hiszen a betűk elrendezése, formája, színei is befolyásolhatják az értelmezést, és többletjelentéssel ruházhatják fel azokat. Az alkotó Fictionary c. plakátján szereplő betűkön vonalkódok jelennek meg, amelyeket megfelelő applikációval beolvastva, egy-egy konspirációs teória elnevezése jelenik meg a telefon képernyőjén. Az ilyen összeesküvés elméletek és a plakátok esetében is sokszor felmerül a kérdés: Ez fikció, vagy valóság? A plakát igazat mond, vagy hazudik? A Typology c. sorozaton az angol MASS, MESS, MISS (magyarul: tömeg, káosz, hiány) szavak hasonlósága és az optikai illúzió is meghosszabbíthatja a merengést művön, vagy az értelmezési folyamatot, amellyel az alkotás, s annak mondanivalója még közelebb kerül a nézőhöz. De hiába a betűk biztonságos értelmezhetősége, a színek, formák, szimbólumok ismerete, ha egy eddig ismeretlen új világgal találja magát szembe a néző.

Az internet kora, a technológia innovációi, világgunk folyamatos fejlődése, vagy akár a koronavírus hatásai világszinten hoznak változásokat, amelyekre a képzőművészet, s a tervezőgrafika is érzékenyen reagál. Ezek fényében visszanyúlunk a klasszikus, biztonságos értékekhez, a család szentségéhez, a szociális kapcsolatok fontosságához, vagy akár a hithez. Zeman Zoltán Bibliikon book c. munkája a kortárs szakralitásba vezeti be a nézőt. Alapját a Biblia eseményei, személyei képezik, amelyre az alkotó minimalista stílusban megformált geometrikus szimbólumrendszert épített fel. Nem is lehetne szorosabb témát összekapcsolni, mint a vallást és a szimbolikát. Minden ismert vallás a szimbólumok alapján fejezi ki eszméit, s talán a keresztény egyháznál érződik ez a legerősebben. Nem véletlen, hogy könyvek százai foglalkoznak a számmisztika, a szimbolika és a vallás kapcsolatával. – írja a hypeandhyper.com a Bibliikon book-ról.

A viharosnak tűnő időkben sokszor megfordul az a triviális gondolat a fejünkben, hogy talán egy olyan új világot élünk meg, ahol az eddig utópisztikusnak számító víziók akár pár éven belül valósággá válhatnak. Persze túlzással élek, de lehet nem lenne meglepő számunkra, ha hamarosan egy Budapest Survival Map túlélőtérképre lenne szükségünk, amely egy zombi-apokalipszis esetén lenne segítségünkre, hogy megtaláljuk a létszükségletű desztinációkat a város számos pontján: rendőrsőket, kórházakat, gyógyszerárakat, benzinkutakat, metróállomásokat (mint búvóhelyeket) vagy akár fegyverboltokat.

Zeman-Juhász Éva, tervezőgrafikus, oktató